

8. Indre selskap og stille deltakere

8.1 Innledning

Et indre selskap er en type selskap som er regulert i selskapsloven, men som skiller seg fra de tidligere omtalte ANS og DA ved at et indre selskap ikke opptrer som et selskap utad, jf. selskapsloven § 1-2 (1) bokstav c. Selskapslovens regler kommer som utgangspunkt til anvendelse for indre selskaper, dog slik at det er en rekke bestemmelser som kan fravikes i selskapsavtalen mellom partene.

Et indre selskap må minst ha en hovedmann og en eller flere stille deltakere. De stille deltakerne kan både være fysiske personer og selskaper.

Stadig flere advokatvirksomheter organiseres som indre selskap, og da vanligvis med et aksjeselskap som hovedmann. Hovedbegrunnelsen for dette er at det personlige ansvaret for den enkelte partner – for annet enn egne profesjonsfeil – begrenses til aksjeselskapets midler pluss eventuelt kapitalinnskudd eller innskuddsforpliktelse i det indre selskap, samtidig som man får fleksibilitet når det gjelder fordelingen av det økonomiske resultat. Man oppnår således en større ansvarsbegrensning enn i ANS/DA med ansvarsbegrensning etter dl. § 232 femte ledd, forutsatt at kreditor ikke krever at partnerne avgir garantier. Det vises også til det som sies om indre selskap i pkt. 3.2.5.

I den senere behandlingen legges det til grunn at hovedmannen er et aksjeselskap. Advokatvirksomheten som utad ligger i hovedmannen, kan enten være stilt til disposisjon for eller overført til det indre selskapet. I dag anbefales “stilt til disposisjon”. Modellen som velges må reguleres i stiftelsesdokumentet eller i partneravtalen, og må reflekteres i regnskap og ligningsdokumenter.

Merk imidlertid at alle advokatinntekter går inn til aksjeselskapet, og vil kunne gå med til å dekke aksjeselskapets forpliktelser⁶, inntil dette eventuelt blir oppløst. Oppløsning av aksjeselskap må følge aksjelovens regler, og vil således kreve noe tid. De stille deltakerne vil imidlertid kunne fratre det indre selskapet og stoppe tilførsel av ny inntekt til aksjeselskapet fra fratredelsen. Etter selskapsloven § 2-32 er oppsigelsestiden seks måneder, men fristen kan fravikes ved avtale, og det er ingen kreditorfrist eller registrering.

8.2 Etablering og opptak av nye deltakere

8.2.1 Stiftelse

8.2.1.1 Formkrav - etablering

Det er vanlig at deltakerne i det indre selskapet, heretter omtalt som partnerne, oppretter et eget aksjeselskap (hovedmannen) som er det selskap som utad skal drive advokatvirksomheten. Dette aksjeselskapet må selvfølgelig etableres i samsvar med aksjelovens krav. Det må også registreres i Foretaksregisteret.

Det indre selskapet etableres ved at det inngås en avtale mellom hovedmannen (advokataksjeselskapet) og partnerne. Det følger av selskapsloven § 2-3 (1) at denne avtalen ikke trenger å være skriftlig for indre selskaper. Det vil likevel normalt sett være

---

⁶ Merk at eventuell avtalt arbeidsgodtgjørelse er selskapsforpliktelse for både aksjeselskapet og det indre selskap, som kan kreves dekket sammen med øvrige forpliktelser.

hensiktsmessig å ha en skriftlig selskapsavtale, slik at viktige forhold mellom deltakerne blir regulert på en etterprøvbar måte.

For den stille deltaker må det avtales et begrenset ansvar med en bestemt sum⁷. Dette kan gjøres som et avtalt innskudd eller en innskuddsforpliktelse. Det som ellers er vanlig å regulere i en skriftlig selskapsavtale, er hvem som er deltakere i det indre selskapet, og at eventuelt nye deltakere må tiltre den eksisterende selskapsavtale. Videre vil det være hensiktsmessig å regulere fordeling av overskudd og underskudd. Da det er stor avtalefrihet for regulering av innskudd og utdelinger i indre selskap, er det viktig at slike forhold mellom deltakerne blir regulert i selskapsavtalen.

Videre bør man regulere hvilke organer det indre selskapet skal ha, samt regulere hvordan beslutninger skal treffes i det indre selskapet. Avtalen bør også regulere inn- og uttreden av deltakere og oppløsning av selskapet.

Da det ikke foreligger forhold som utad tilsier at det eksisterer et indre selskap, kan heller ikke indre selskaper registreres i Foretaksregisteret.

8.2.1.2 Finansiering - innskudd

En av fordelene med et indre selskap i forhold til et aksjeselskap, er at selskapsloven ikke stiller noen konkrete krav om at deltakerne må betale innskudd til selskapet. Dersom det er avtalt en innskuddsforpliktelse, krever selskapsloven heller ikke at denne innbetales. Man kan beholde hele eller deler av denne som uinnkalt kapital. Deltakerne har således stor avtalefrihet når det gjelder innskuddsforpliktelsen i selskapet, og kapitalens størrelse og innbetaling beror på selskapsavtalen.

Advokatvirksomheten foregår imidlertid utad i det aksjeselskap som er hovedmann, og etter aksjeloven § 3-4 må aksjeselskapets egenkapital til enhver tid være forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Ved denne vurderingen må det i en konstruksjon med advokatvirksomhet i indre selskap med aksjeselskap som hovedmann, være forsvarlig både å hensynta eventuelle innskudd og innskuddsforpliktelser i det indre selskap, samt størrelsen på selskapets profesjonsansvarsforsikring.

Aksjelovens minstekrav til aksjekapital på NOK 30.000 vil ofte ikke være tilstrekkelig. Det er heller ikke uvanlig at klienter, for eksempel offentlige organer i forbindelse med anbud, stiller krav til selskapets egenkapital. Når det ellers gjelder finansiering av et indre selskap er problemstillingene sammenlignbare med finansiering av ANS og DA. Det vises derfor til det som sies om dette i pkt. 6.2.1.2. Dersom det innbetales eller avtales et innskudd, vil det personlige økonomiske ansvar for selskapsforpliktelsene (utenom den enkeltes profesjonsansvar) være begrenset til innskuddet eller innskuddsforpliktelsen.

8.2.2 Formål og virksomhetsområde

Det er hovedmannen som utad driver advokatvirksomheten, og formålsangivelsen og virksomhetsområdet for det aksjeselskap som er hovedmann, må derfor oppfylle de krav som domstolloven stiller til advokatselskaper.

8.2.3 Eierinteresser og partneres privatøkonomi

Eierforholdene i aksjeselskapet vil kunne gjøres enkle, for eksempel ved at alle partnere har like mange aksjer og samme rett til utbytte fra selskapet, eventuelt med en opptrappings- eller

---

⁷ Sel § 1-2 (1) (d).

nedtrappingsplan. Dette lar seg gjøre fordi selskapets overskudd av advokatvirksomheten kan fordeles "fritt" til partnerne i det indre selskap, som arbeidsgodtgjørelse eller overskuddsandel i henhold til fordelingsregler nedfelt i selskapsavtalen, og er ikke bundet til den enkeltes eierandel i aksjeselskapet. Fordelingsnøkkelen for overskuddsandel kan knyttes til innsatsfaktorer som ansvar/kapital, posisjon/nettverk eller innsats, men det enkleste er om overskuddet fordeles i henhold til ansvar/kapital.

De stille deltakere vil ikke ha noe formelt ansettelsesforhold i aksjeselskapet, og vil heller ikke være ansatt i det indre selskap.

Når det gjelder forholdet til partners privatøkonomi, gjelder det samme som fordeltakere i ANS og DA, og det vises til det som sies om dette i pkt. 6.2.3 ovenfor.

8.2.4 Selskapets organer

Når hovedmannen er et aksjeselskap, må det følge aksjelovens regler om organer. Det vil si at selskapet må ha et styre, og kan ha en daglig leder. Aksjeselskapets øverste organ vil være generalforsamlingen hvor alle partnerne som er aksjonærer, vil ha rett til å møte og stemme i henhold til sin eierandel, eventuelt i henhold til særskilte vedtektsbestemmelser for spesielle beslutninger.

For det indre selskapet er selskapsmøtet som er det øverste organ. Stille deltakere er imidlertid ikke medlemmer av selskapsmøtet⁸, og det er således bare hovedmannen som er formell deltaker på selskapsmøtet. De stille deltakerne kan imidlertid gis rett til å møte og til å uttale seg om de saker som skal behandles.

Selv om det bare er hovedmannen som har formell stemmerett på selskapsmøtet, kan det legges opp til at dette likevel er det materielle beslutningsorgan som avgjør spørsmål av slik viktighet at det er naturlig at de avgjøres ved avstemning mellom partnerne.

Når det gjelder organer i det indre selskap, hvilke saker som behandles på selskapsmøtet og hvilket flertallskrav som bør gjelde, vises til behandlingen av denne problemstillingen for ANS og DA i pkt. 6.2.4. Resultatet av en avstemning mellom partnerne må deretter være bindende for hovedmannens beslutning i selskapsmøtet.

Alternativt kan man legge beslutningsmyndigheten for slike viktige beslutninger til generalforsamlingen. Det er for øvrig vanlig at man avholder selskapsmøte og generalforsamling samtidig. For beslutninger i hovedmannens styre og generalforsamling gjelder aksjelovens regler.

8.2.5 Opptak av nye partnere

Det spesielle med opptak av nye partnere i et indre selskap, er at disse normalt også blir aksjonærer i det advokataksjeselskap som er hovedmann. Dette kan skje ved at eksisterende aksjonærer selger aksjer til den nye partner, ved at det foretas en kapitalforhøyelse i aksjeselskapet, eller ved at aksjeselskapet har egne aksjer som kan selges til nye partnere. Det siste er en hensiktsmessig løsning der hvor man regelmessig tar opp nye eiere.

I en slik konstruksjon er det vanlig at aksjer selges og kjøpes, eller at nytegning skjer, til aksjenes andel av hovedmannens bokførte verdi basert på selskapets siste årsregnskap. Dette

---

⁸ sel. § 2-8 (2)

har til nå vært godkjent av skattemyndighetene, men det kan selvfølgelig ikke utelukkes at denne praksis kan endres.

Inntredenen i det indre selskapet skjer ved at vedkommende tiltrer selskapsavtalen for det indre selskap, og påtar seg den eventuelle innskuddsforpliktelse som påhviler partnerne. Opptrappingsplan for nye partnere kan avtales på samme måte som i ansvarlige selskaper, for eksempel ved at nye deltakere starter med en mindre aksjepost, og at det legges opp til et overskudd i aksjeselskapet som kan deles ut til aksjonærene i henhold til deres aksjeandel. For øvrig vises til det som sies om opptak av nye partnere i pkt. 6.2.5.

8.3 Styring og administrasjon

8.3.1 Generelt

Det vanlige er at det er aksjeselskapets styre som har ansvar for styring og administrasjon av advokatvirksomheten. Aksjeselskapets styre velges av generalforsamlingen. Selskapsavtalen bør regulere styrets myndighet og spørsmålet om det skal ansettes en daglig leder/administrerende partner. Det er også naturlig at styret skal forberede de saker som skal behandles på selskapsmøtet i det indre selskap. Partnerne har derfor "styring" av virksomheten gjennom valg av aksjeselskapets styre og møterett på selskapsmøtet.

Når det ellers gjelder styring og administrasjon vises til behandlingen av dette for ANS og DA i pkt. 6.3 ovenfor.

8.3.2 Spesielt om advokatfullmektiger

Advokatfullmektiger må, på samme måte som andre ansatte i advokatvirksomheten, ansettes i advokataksjeselskapet. Autorisasjons- og prinsipalforholdet vil imidlertid være med den enkelte partner som ikke er ansatt i aksjeselskapet. Dette reiser to problemstillinger. Den ene er i forhold til Regler for god advokatskikk som i pkt. 5.7 krever at det skal være et reelt ansettelsesforhold mellom fullmektig og prinsipal og at fullmektigen må arbeide på prinsipalens kontor. Dette kravet må anses å være oppfylt når partnerne utfører sine advokatoppdrag gjennom aksjeselskapet. Tilsynet med fullmektigene kan utføres på samme måte som i ANS og DA.

Den andre problemstillingen er godkjennelse av fullmektigtiden som grunnlag for advokatbevilling. Tilsynsrådet har lagt til grunn at dersom et kontorfellesskap har et felles driftsselskap og advokatfullmektiger ansettes i dette, vil ansettelsestiden i driftsselskapet ikke oppfylle krav til fullmektigtid fordi prinsipalen ikke utøver sin advokatvirksomhet i driftsselskapet. Dette er imidlertid annerledes i indre selskaper fordi partnerne, selv om de ikke er ansatt i advokataksjeselskapet, driver sin advokatvirksomhet gjennom dette. Etter min mening bør det derfor være uproblematisk at advokatfullmektiger ansettes i hovedmannen og autoriseres for partnerne i det indre selskap.

8.4 Oppdrag og klienter

Det spesielle ved advokatvirksomhet i et indre selskap, er at det er hovedmannen, dvs. aksjeselskapet som utad driver advokatvirksomheten. De enkelte oppdrag utføres av partnerne og andre advokater i selskapet og det må på vanlig måte angis en ansvarlig advokat for hvert oppdrag.

For øvrig vises til det som sies om oppdrag og klienter for ANS og DA i pkt. 6.4

8.5 Ansvar, sikkerhetsstillelse og forsikring

8.5.1 Generelt

I og med at advokatvirksomheten utad drives i aksjeselskapet, vil det normalt ikke være noe personlig ansvar for aksjonærene for selskapets forpliktelser som ikke gjelder profesjonsansvar, ut over eventuelt kapitalinnskudd eller innskuddsforpliktelse (den avtalte ansvarsbegrensning⁹). Dette forutsetter selvfølgelig at kreditor har godtatt selskapet som debitor. Selskapets kapitalisering kan ha betydning for om kreditor vil nøye seg med å ha selskapet som debitor, eller om partnerne må avgi garanti eller være meddebitorer.

8.5.2 Profesjonsansvar

Advokatvirksomheten utøves i aksjeselskapets navn, og selskapet blir således fullt ansvarlig for profesjonsfeil i oppdrag som utføres i selskapet. I tillegg blir den enkelte partner eller utførende advokat fullt personlig ansvarlig i henhold til reglene i domstolloven § 232.

Lovpålagt sikkerhetsstillelse, og ansvarsforsikring, kan i prinsippet tegnes av den enkelte partner/advokat. Dette kan være hensiktsmessig i mindre advokatselskaper. Jeg forutsetter imidlertid at organisering i indre selskap er mest aktuelt hvor det er mange partnere og tett samarbeid. I slike forhold vil individuelle sikkerhetsstillelser og forsikringer lett føre til komplikasjoner hvor det i konkrete saker kan bli usikkerhet hvilken sikkerhetsstillelse / forsikring som er ansvarlig. Det anbefales derfor at hovedmannen / advokataksjeselskapet tegner sikkerhetsstillelse og forsikring som dekker selskapet og alle advokater i advokatvirksomheten. Sikkerhetsstillelsen må individualiseres for den enkelte advokat, mens forsikringen kan være en felles sum for hele selskapet.

Når det ellers gjelder problemstillinger knyttet til sikkerhetsstillelse og ansvarsforsikring, vises til det som sies om ANS og DA i pkt. 6.5.2.

8.5.3 Særlig om ansvarsforhold i forbindelse med endring i partnerskap

Det vises til det som sies om dette for ANS og DA i pkt. 6.5.3

8.5.4 Ansvar for klientmidler

I og med at det er aksjeselskapet som driver advokatvirksomheten, må klientmidler forvaltes i aksjeselskapets navn. Håndtering av klientmidler vil imidlertid være et profesjonsansvar, med personlig ansvar i tillegg til selskapsansvaret. Det vises til det som sies om dette i pkt. 6.5.4.

8.5.5 Håndtering av erstatningssaker og disiplinærklager

Også for disse problemstillinger er forholdene de samme som i ANS og DA, og det vises til behandlingen i pkt. 6.5.5.

8.6 Økonomiske forhold

Det er hovedmannen (advokataksjeselskapet) som har inntekter og utgifter knyttet til advokatvirksomheten, med derav følgende økonomisk resultat. Dette resultat kan deretter fordeles til partnerne etter de regler som selskapsavtalen har om dette. Eventuelt kan det avtales at det skal ligge igjen et overskudd i aksjeselskapet som kan deles ut som utbytte i henhold til aksjeandel¹⁰, jfr. det som er sagt i pkt. 8.2.5 om opptrapping for nye partnere.

---

⁹ Sel. § 1-2 (1) (d)

¹⁰ Vær oppmerksom på at dersom det akkumuleres overskudd i hovedmannen, kan dette ha skattemessige konsekvenser ved partnerendringer, og gjøre det vanskelig å følge “naken inn – naken ut” prinsippet.

Det ”overskudd” som så blir henført til det indre selskap, kan deretter deles ut til de stille deltakere etter avtalens regler om dette. Muligheter til utdeling er således ikke begrenset til aksjeselskapets frie egenkapital eller krav om dekning av selskapskapitalen. Eneste begrensning følger av selskapsloven § 2-26 (4) som forbyr utdelinger “så langt dette åpenbart vil skade selskapets eller kreditorenes interesser”. Hovedmannen må også sørge for at det indre selskapet har en forsvarlig egenkapital.

Utdelingen fra det indre selskapet kan skje som arbeidsgodtgjørelse eller som overskuddsandel. Arbeidsgodtgjørelsen kan for eksempel fastsettes av styret for hvert år. Det kan spørres om rett til arbeidsgodtgjørelse under sykdom og eventuelt annet fravær kan være i strid med sel. § 2-26, men jeg antar at det også for en partner må være anledning til å avtale rett til “lønn under sykdom” og annet “lovlig” fravær.

Arbeidsgodtgjørelsen er en ordinær driftskostnad for det indre selskap¹¹. Det beregnes ikke arbeidsgiveravgift av arbeidsgodtgjørelsen, men det blir beregnet høy trygdeavgift og godtgjørelsen gir pensjonspoeng og andre rettigheter etter folketrygden. Det er derfor hensiktsmessig for de fleste at en del av “overskuddet” i det indre selskap fordeles som arbeidsgodtgjørelse.

Utdeling av overskuddsandel i det indre selskap kan likestilles med utdeling av utbytte i et aksjeselskap og beskattes tilsvarende. Utdelingen gir heller ikke rettigheter etter folketrygden. I mange indre selskaper blir den avtalte “skjevdeling” av “resultatet” i selskapet gjennomført ved forskjeller i arbeidsgodtgjørelsen. Den egentlige overskuddsandelen blir så fordelt i henhold til eierskapet i det indre selskap, som følger av avtalt innskudd eller innskuddsforpliktelse. I andre selskaper har “fulle” partnere rett til full arbeidsgodtgjørelse, og “skjevdelingen” gjennomføres i overskuddsandelen.

Ligningsmyndighetenes praksis har til nå vært at partene står fritt i sin klassifisering mellom arbeidsgodtgjørelse eller overskuddsandel. Her må man imidlertid være oppmerksom på eventuell ny utvikling. Det må uansett være fornuftig at arbeidsgodtgjørelsen er avpasset etter arbeidsinnsatsen, og for eksempel ikke er lavere enn lønn til egne ansatte advokater eller til dommere. Det vises også til Bilag 1 om skatt.

Det nevnes videre at det må føres et eget regnskap for det indre selskap, og dette må sendes inn til Regnskapsregisteret. I prinsippet er regnskapet offentlig tilgjengelig, men det er ikke noe register å søke i som for aksjeselskaper. Man kan imidlertid få regnskapet fra regnskapsregisteret hvis man har navnet på det indre selskapet.

Når det ellers gjelder forhold knyttet til budsjett og regnskap, fakturering, skillet mellom selskapsinntekter / selskapskostnader og særinntekter / særutgifter, vises til behandlingen for ANS og DA i pkt. 6.6. Det samme gjelder for hvorledes man materielt sett regulerer deling av “overskudd” (arbeidsgodtgjørelse og det egentlige resultat), likviditetsstyring, sykdom og annet fravær samt nedtrapping.

8.7 Avslutning av selskapsforhold

Generelt vises til det som sies om avslutning av selskapsforhold i ANS og DA i pkt. 6.7 ovenfor.

Det som er spesielt når det gjelder deltakelse i et indre selskap hvor partnerne også er aksjonærer i hovedmannen, er at når selskapsforhold avsluttes, må dette også gjelde

---

¹¹ Sel § 2-25 (1)

aksjonærforholdet. Selskapsavtalen kan eventuelt regulere at aksjene til en uttredende partner skal overtas av de øvrige partnere og hvordan disse skal prises. Prising av aksjer er ellers omtalt i pkt. 8.2.5

Dersom avtalen forutsetter at alle partnere skal ha like stor aksjeandel, forutsetter det at antallet aksjer som skal selges, lar seg fordele mellom gjenværende aksjonærer uten å forrykke forholdet mellom dem, eller at aksjeselskapet kan kjøpe disse etter reglene for egne aksjer. Dersom dette ikke lar seg gjøre, må transaksjonen gjennomføres etter endring i aksjekapitalen, for eksempel ved endring i aksjenes antall og pålydende, eller ved nedsettelse/innløsning av aksjekapitalen. I disse tilfeller må aksjelovens regler om slike beslutninger følges, og dette gjør slike oppgjør mindre smidige.

Dersom advokatvirksomheten skal “oppløses”, må oppløsning av aksjeselskapet også gjennomføres etter aksjelovens regler.